

Т. Є. Суханова, Т. В. Крисенко. Семантична аномалія та міфопоетична семантика в ліричних текстах О. О. Тарковського. – Стаття.

Анотація. Статтю присвячено дослідженню ліричних текстів О. Тарковського в аспекті реалізованої в них міфопоетичної семантики. У статті встановлено зв'язок міфопоетичної семантики як проєкції в поетичному тексті символів, образів, мотивів традиційної міфології та міфологічної моделі світу з найважливішими семантичними характеристиками поетичного мовлення. З'ясовано, що, з одного боку, міфопоетична семантика може бути джерелом аномалії, а з іншого боку, аномалії, наведені в поетичних текстах, викликають актуалізацію міфопоетичної семантики.

Ключові слова: міфопоетична семантика, семантична аномалія, поетичний дискурс, модель світу.

T. Sukhanova, T. Krysenko. Semantic anomaly and mythological and poetic semantics in the lyrical poetry of A. A. Tarkovsky. – Article.

Summary. The article is devoted to the study of the lyrics of A.A. Tarkovsky as for mythological and poetic semantic aspects. The links between mythological and poetic semantics as projected symbols, characters, motives of traditional mythology in poetic texts and mythological model of the world with important semantic characteristics of poetic speech are defined and grounded. It is shown, on one hand that mythological and poetic semantics may cause anomalies and, on the other hand, that these anomalies present in poetic texts bring to actualization of mythological and poetic semantics.

Key words: mythological and poetic semantics, semantic anomaly, poetic discourse, world model.

УДК 811.111'36

Г. В. Фінчук

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗВО «Рівненська медична академія»
м. Рівне, Україна

О. Д. Мельничук

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗВО «Рівненська медична академія»
м. Рівне, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК АНГЛІЙСЬКОГО ДІЄСЛОВА *TO MAKE*

Анотація. У статті йдеться про реалізацію лексико-граматичних характеристик англійського дієслова *to make*, досліджується його лексична і граматична сполучуваність шляхом реалізації його окремих значень та функцій, висвітлюється лінгвістичне обґрунтування механізму утворення різних типів словосполучень із цим дієсловом.

Ключові слова: широкозначне дієслово, граматичні функції, дистрибутивна модель, семантичне поле, розмовна мова, газетно-публіцистичний стиль, науковий стиль.

Завдання опису лексико-семантичної системи мови висуває ряд проблем, однією з яких є питання про статус слів широкого семантичного поля, які через специфіку їхнього значення займають особливе місце серед інших лексичних одиниць.

Важливим є вивчення ролі лексичної і граматичної сполучуваності дієслова *to make* в процесі реалізації його окремих значень і функцій та лінгвістичне обґрунтування механізму утворення різних типів словосполучень із цим дієсловом, що являють собою моделі та виконують різні функції дієслова *to make* в розмовній мові (далі – РМ), газетно-публіцистичному стилі (далі – ГПС) та науковому стилі (далі – НС).

Аналіз драматичних творів англійських та американських авторів, газет і журналів Великобританії та Сполучених Штатів Америки, а також наукових праць англійських та американських лінгвістів

доводить, що дієслово *to make* може вступати в синтаксичні зв'язки з іменниками та іншими частинами мови, а дистрибуція цього дієслова значною мірою впливає як на семантику, так і на його граматичні функції.

У розмовній мові та в газетно-публіцистичному стилі дієслово *to make* найчастіше виконує каузативну функцію: 34,8% – в РМ, 31,5% – в ГПС. У науковому стилі дана функція дієслова *to make* представлена 18,2% [3].

Аналізуючи лінгвістичну літературу з питання про каузацію, можна говорити про два підходи до проблеми «широкого» і «вузького» розуміння каузації. Перший підхід продемонстровано в дослідженні Л.Г. Ковальської. Авторка стверджує, що між каузативним значенням дієслова і референтною віднесеністю об'єкту існує досить помітна залежність, що дозволяє виділити в системі дієслівних каузативних значень два яскраво виражених типа каузації:

- 1) каузацію ознаки: *He made her happy*;
- 2) каузацію буття: *She made hats*.

У першому випадку представлена каузативна ситуація зі своїм певним способом вказівки на каузативну подію і ступенем конкретизації дієслівної дії. У другому випадку дієслово *to make* виконує функцію засобу творення, який припускає наявність об'єкту, що існує, і який трактується як об'єкт результату дії [4].

У словнику «Longman Dictionary of Contemporary English» другий випадок вживання дієслова *to make* не включається в розряд каузативних, але аналізується як випадок реалізації у дієслова *to make* значення «*to produce*». Ця точка зору є найбільш переконливою. Виходячи із більш вузького підходу до поняття каузації, можна означити її структурно-семантичний склад: суб'єкт каузації, дієслово *to make* в ролі каузатора, об'єкт дії і дія, що каузується [7].

У науковому стилі даний вид каузації представлений небагатьма прикладами. Це можна пояснити тим, що в науковій мові автори рідко вдаються до впливу на емоційність читачів і тим більше – до вживання таких засобів мови, які би спонукали читача виконувати ту або іншу дію. Можна також припустити, що частотність уживання каузації дії в науковому стилі може залежати від тематики тексту. Можна дійти висновку, що для текстів філологічного спрямування цей вид каузації не є типовим. Проте, аналізуючи науковий стиль, віднаходимо такі приклади:

НС: “*If we make the main clause represent, the event acting as a ‘stimulus’, we can express the reaction by the preposition ‘to’ followed by an abstract noun of emotion*” [2].

Отже, очевидним є, що в даному прикладі проявляється каузація дії, виражена інфінітивом об'єктного члену при дієслові *to make*. Значення дієслова *to make* тут реалізується як “*to induce smb to do smth*”.

Таким чином, сполучуваність дієслова *to make* у цій функції реалізується в такій моделі: N-/Prn-make-N/Prn-Vbare infinitive.

Другий вид каузації, що виражається за допомогою дієслова *to make*, можна охарактеризувати як каузація ознаки, оскільки об'єкт дії тут виконує не дію, а набуває визначений психофізичний стан у результаті отриманої дії. У словнику «Longman Dictionary of Contemporary English» це значення дієслова описується як “*to put into a certain state*”, але семантична структура речення і його дистрибутивна модель свідчать про правомірність аналізу цих випадків як певного виду каузації [8].

У науковому стилі прикладів дієслів *to make* з каузацією ознаки є більше, ніж випадків каузації дії (16,8%):

НС: “*Even the weakened locative meaning of the preceding types seems to have made the particle undesirable for verbal composition*” [6].

Каузативна функція дієслова *to make* у даному випадку реалізується в такій моделі: N/Prn-make-N/prn-adj.

Друга граматична функція дієслова *to make* – це функція зв'язкового дієслова. Для цього значення дієслова *to make* характерна така модель: N/Prn-make-Nprofessional, де іменник позначає надбання суб'єктом певних якостей, властивостей, найчастіше професійних.

Серед усіх лексичних значень дієслова *to make* одним із провідних значень у всіх трьох стилях є значення “*to act*”. Для НС це значення є основним. Особливість даного значення виявляється в поєднанні дієслова *to make* з іменниками дії, яка в англійській мові містить однокореневе дієслово:

- to make a speech – to speak*
- to make a change – to change*
- to make an appearance – to appear*.

Сполучуваність дієслова *to make* у даному випадку реалізується в такій моделі: N/Prn-make-Naction.

Наступне значення дієслова *to make – to produce*, де іменник у дистрибутивній моделі, може належати до різних лексико-граматичних розрядів: 1) N/Prn-make-Nclass/material; 2) N/Prn-make-Nabstract.

Ще одне значення дієслова *to make* – *to gain, to obtain*.

Приклади із цим значенням дієслова *to make* ми можемо розділити на 2 групи. У першій групі прикладів *to make* має значення «заслужувати, добиватися чого-небудь (*to obtain*)». А в другій – «заробляти, здобувати, приносити прибуток (*to earn, to gain*)». Розмежування цих двох значень базується на лексико-граматичних відмінностях іменника, що передує дієслову *to make*. Таким чином, можна вивести таку дистрибутивну модель для цього значення: N/Prn-make-N/finance/abstract.

Інше значення дієслова *to make* у ГПС – *to form*, і його дистрибутивна модель тут матиме такий вигляд: N/Prn-make-N/Prn-of-N/Prn.

Окрім того, дієслово *to make* створює велику кількість стійких словосполучень, які широко використовуються як у розмовній, так і в письмовій мові. Наприклад: *to make a clean breast of smth, to make the best, to make a bargain, to make sense, to make use, to make bones, to make progress, to make a trip, to make fun, to make fuss*. Стійкі словосполучення або, за визначенням Т.І. Арбекової, «фразеологізми», створені на основі дієслова *to make*, можна окреслити як семантично зміщені, оскільки провідним компонентом тут є іменник: *to make fun, to make fuss, to make sense*.

Особливу увагу слід звертати під час перекладу цих виразів на українську мову.

РМ: “*Mary: You want to be petted and spoiled and make a fuss over it, don't you?*”.

to make a fuss of smb – піднімати шум, влаштовувати скандал.

ГПС: “*Mr Blair had no right to make fun of him*”.

to make fun of him – глузувати з кого-небудь.

НС: 1. “*Research in the psychology of language and in language learning in educational psychology has not as a rule made any conscious systematic use of assumptions of importance of the native language habits in foreign language learning*” [1, с. 82].

to make use – скористатися чим-небудь.

Визначною рисою цієї групи прикладів є неможливість їх узагальнення у вигляді дистрибутивної моделі – тут кожен випадок повинен відтворюватися як поодинокі, особлива лексична одиниця.

Дієслово *to make* може також утворювати певні конструкції – фразові дієслова. Даній проблемі присвячено доробки численних науковців.

В англійській мові фразові дієслова надзвичайно поширені. Це такі дієслова, як *to take to smth, to put up with* тощо.

Невеликий відсоток уживання фразових дієслів у ГПС пояснюється тим, що тут вони є поодинокими дієсловами, що відносяться до інтернаціонального шару лексики. Наприклад, *to take after – to resemble, to make it up – to reconcile*. У НС дана функція дієслова *to make* вийшла на третє місце (17%). Зустрічаємо такі поєднання: у РМ *to make out, to make up from, to make up for*; у ГПС *to make out, to make up*; у НС *to make up, to make out of, to make into, to make from*.

Отже, аналіз дистрибутивних моделей показує, що ліва дистрибуція дієслова *to make*, виражена як N/Prn, не виконує важливої ролі під час розмежування функцій і значень дієслова *to make*. Водночас у правій дистрибуції важливою є не тільки морфологічна характеристика слова, але і його лексико-граматична та лексична деталізація. Тому важливо враховувати такі характеристики іменників, як *class, abstract, material nouns*, і навіть визначати їх як N professional, N finance, N action.

Узагальнюючи основні лексичні характеристики дієслова *to make*, яке має безліч різноманітних значень, можна дійти висновку, що загальне інваріантне значення дієслова *to make* – «робити», «виконувати».

Серед лексичних значень дієслова *to make* найпоширенішим є значення *to act*. Дієслово *to make* може також мати значення *to produce, to gain, to obtain, to form* та інші.

Дієслово *to make* також створює стійкі словосполучення як ідіоматичного, так і неідіоматичного характеру.

Таким чином, досліджуючи розмаїття значень дієслова *to make*, можна визначити їхні дистрибутивні моделі, аналіз яких показав, що дистрибуція дієслова *to make*, виражена як N/Prn, не виконує важливої ролі під час розмежування функцій і значень дієслова *to make*.

Успішне вивчення широкозначності вимагає визначення місця цього лексико-семантичного явища в мовній системі, що неможливо без цілісного, системного підходу до широкозначних слів, без подолання фрагментарності в їх описі, що проявляється у двох планах. За визначенням Е.Я. Меднікової, словами широкої семантики називаються такі, які співвідносяться з поняттями, що відображають об'єктивну дійсність у максимально узагальненому вигляді (максимально узагальнене лексичне значення) [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арбекова Т.И. Лексикология английского языка. Москва, 1977. 240 с.
2. Бедринец Л.Г., Рукина Э.П. Сочетаемость английского глагола и его значения (на материале глагола to make). *Проблемы значения языкового знака*. Киев, 1982. С. 170–178.
3. Давыдова Г.Б. Функциональный анализ конструкций с широкозначными словами в современном английском языке. *Вопросы системной организации речи*. Москва, 1987. С. 154–158.
4. Ковальская Л.Г. Референциальная значимость объектных актантов английских каузативных глаголов. *Речевые акты в лингвистике и методике*. Пятигорск, 1986. С. 93–97.
5. Медникова Э.М. Семантика слова. Новые аспекты. *Формальные и семантические аспекты слова*. Калинин, 1989. С. 10–17.
6. Самохина Г.С. К вопросу о семантическом анализе широкозначных глаголов. *Семантические и стилистические особенности английских слов и словосочетаний*. Москва, 1985. С. 74–89.
7. Longman Dictionary of Contemporary English. London : Cambridge University Press, 1991.
8. Longman Dictionary of Culture. London : Cambridge University Press, 1991.

Г. В. Финчук, О. Д. Мельничук. Реализация лексико-грамматических характеристик английского глагола to make. – Статья.

Аннотация. В статье речь идет о реализации лексико-грамматических характеристик английского глагола to make, исследуется его лексическая и грамматическая сочетаемость путем реализации его отдельных значений и функций, освещается лингвистическое обоснование механизма образования различных типов словосочетаний с этим глаголом.

Ключевые слова: широкозначный глагол, грамматические функции, дистрибутивная модель, семантическое поле, разговорная речь, газетно-публицистический стиль, научный стиль.

H. Finchuk, O. Melnychuk. Realisation of Lexical and Grammatical Characteristics of the English Verb to make. – Article.

Summary. The article deals with realization of lexical and grammatical characteristics of the English verb to make. Its lexical and grammatical junction is explored by means of implementation of its individual meanings and functions, the linguistic justification of the mechanism of different types of word combinations with this verb formation is explored.

Key words: polysemantic verb, grammatical functions, distribution model, semantic field, spoken language, journalese style, scientific style.